DOI 10.31392/ONP.2786-6890.8(1)/2.2025.16
UDC 373.2.015.311: [008:316.454.52

FORMATION OF A CULTURE OF PEER RELATIONSHIPS IN SENIOR PRESCHOOL CHILDREN THROUGH INTERACTIVE PLAY: PROBLEM ANALYSIS, DIAGNOSTICS OF THE CONDITION

Raisa Shulyhina
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Preschool Education, Dragomanov Ukrainian State University, 9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0000-0002-5857-351X
e-mail: shulyhina@gmail.com

Yulia Hnatiuk
Second (Master's) degree student of higher education specialty "Preschool Education", Drahomanov Ukrainian State University, 9, Pirogova Str., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0009-0002-3051-0944
e-mail: gnatukulia295@gmail.com

Abstract. *The article actualizes the problem of forming a culture of relationships with peers in older preschool children and proves its importance in today's unstable social conditions, since the period of preschool childhood is sensitive for the development of social skills, emotional intelligence, communication competence and moral and ethical values. It is important to be able to establish friendly, friendly and constructive relationships with peers, as this affects the child's further successful adaptation in society. The reasons that complicate the formation of the studied qualities in children are outlined, in particular: changes in the socio-cultural environment, the rapid development of digital technologies, the impact of the COVID-19 pandemic, martial law, etc. The primary issue is the search for effective interactive methods, techniques, and tools that would help students develop communication skills, self-control, emotional maturity, resolve possible conflicts in a constructive way, and strengthen cooperation and the need for mutual assistance between children.*

The main criteria and indicators of the formation of the culture of relations between senior preschool children and their peers are determined. Effective interactive game tools were used to study the state of development of the socio-emotional and cognitive level of children, which formed the basis for further experimental activities on the formation of a culture of communication in senior preschool children, the basics of constructive interaction in a team of peers.

The author emphasizes the special role of interactive play in this process – as the leading activity of a preschool child, as it helps to better understand the emotions of others, resolve conflicts peacefully and build harmonious, positive relationships with peers. The effectiveness of interactive play and its dependence on pedagogical support, in particular the role of the educator, who acts as a mediator in children's interaction, a creator of a favorable atmosphere for communication, a moderator of ethical behavior and a stimulator of empathy and cooperation, are proved. Through the purposeful use of interactive games, a teacher can effectively develop children's skills of constructive communication and productive interaction. Thus, the study of this problem is of both theoretical and practical importance for the development of modern preschool education.

Key words: *culture of relationships, child, senior preschool age, communication skills, emotional maturity, game, interactive game, pedagogical technologies.*

© Shulyhina R., 2025
© Hnatiuk Y., 2025

DOI 10.31392/ONP.2786-6890.8(1)/2.2025.16
УДК 373.2.015.311: [008:316.454.52

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЗАЄМИН З ОДНОЛІТКАМИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНОЇ ГРИ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ, ДІАГНОСТИКА СТАНУ

Шулигіна Р. А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0000-0002-5857-351X
e-mail: shulyhina@gmail.com

Гнатюк Ю. В.
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності «Дошкільна освіта»,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0009-0002-3051-0944
e-mail: gnatukulia295@gmail.com

Анотація. *В статті актуалізовано проблему формування культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку та доведено її важливість в сучасних нестабільних соціальних умовах, оскільки період дошкільного дитинства є сенситивним для розвитку соціальних навичок, емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та морально-етичних цінностей. Важливим є уміння встановлювати дружні, доброзичливі та конструктивні відносини з однолітками, оскільки це впливає на подальшу успішну адаптацію дитини у суспільстві. Окреслено причини, які ускладнюють формування досліджуваних якостей в дітей, зокрема це: зміни у соціокультурному середовищі, швидкий розвиток цифрових технологій, вплив пандемії COVID-19, воєнний стан тощо. Першочерговим питанням стає пошук ефективних інтерактивних методів, прийомів та засобів, які б сприяли формуванню у вихованців навичок спілкування, самоконтролю, становленню емоційної зрілості, вирішенню можливих конфліктів у конструктивний спосіб, а також посилювати співпрацю й потребу взаємодопомоги між дітьми.*

Визначено основні критерії та показники сформованості культури взаємин дітей старшого дошкільного віку з однолітками. Застосовано ефективні інтерактивні ігрові засоби задля дослідження стану розвитку соціально-емоційного та когнітивного рівня дітей, що склали основу для подальшої експериментальної діяльності з формування культури спілкування, у дітей старшого дошкільного віку, основ конструктивної взаємодії в колективі однолітків.

Наголошено на особливій ролі у цьому процесі інтерактивної гри – як провідного виду діяльності дитини дошкільного віку, оскільки вона допомагає краще розуміти емоції інших, вирішувати конфлікти мирним шляхом та будувати гармонійні, позитивні взаємини з однолітками. Доведено результативність інтерактивної гри та її залежність від педагогічного супроводу, зокрема ролі вихователя, який виступає посередником у дитячій взаємодії, творцем сприятливої атмосфери для спілкування, модератором етичних зразків поведінки та стимулятором розвитку емпатії й співпраці. Завдяки цілеспрямованому використанню інтерактивних ігор педагог може ефективно формувати в дітей навички конструктивного спілкування та продуктивної взаємодії. Таким чином, дослідження цієї проблеми має як теоретичне, так й практичне значення для розвитку сучасної дошкільної освіти.

© Шулигіна Р. А., 2025
© Гнатюк Ю., 2025

Ключові слова: *культура взаємин, дитина, старший дошкільний вік, комунікативні навички, емоційна зрілість, гра, інтерактивна гра, педагогічні технології.*

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. Сучасні соціальні умови, зокрема, обмеження міжособистісного спілкування через розвиток цифрових технологій, появи різноманітних гаджетів, зниження рівня соціальної взаємодії в дитячому колективі, сім'ї, а також психологічні наслідки воєнних конфліктів значно ускладнюють процес формування культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку. В умовах воєнного стану в країні, соціальної нестабільності, неспокою й стресу в дітей можуть виникати труднощі у встановленні дружніх та довірливих стосунків з однолітками, проявлятися невпевненість у собі, з'являтися тривожність, замкненість, іноді агресія, що може негативно вплинути на їхній стан ментального здоров'я, якість комунікації з іншими, зокрема однолітками та подальшу адаптацію в суспільстві.

Також важливим викликом є недостатній рівень упровадження ефективних та інноваційних методів, засобів, спрямованих на успішне формування культури взаємин у дітей дошкільного віку, особливо у складних суспільних умовах. Традиційні форми педагогічної взаємодії не завжди відповідають сучасним запитам дітей, тоді як інтерактивне використання різних ігрових форм і технологій можуть значно підвищити якість формування соціальної компетентності, культури міжособистісних взаємин дітей дошкільного віку, знизити рівень конфліктності, неспокою, тривожності тощо.

Існуючі протиріччя між потребою формування в дітей дошкільного віку комунікативної компетентності, культури взаємин з однолітками в сучасних важких реаліях та природніми потребами в активній комунікації сьогоденного життя, свідчить про необхідність нагального орієнтування вітчизняної системи дошкільної освіти на інтерактивний формат взаємодії з дітьми, підтримку в розширенні кола продуктивної взаємодії з однолітками, пошуку нових засобів вирішення існуючої проблеми.

Ці аспекти відображені в нормативно-правових документах, що регулюють сферу дошкільної освіти в Україні, серед яких: Закон України «Про освіту» [9] – визначення основних принципів освітньої діяльності; Закон України «Про дошкільну освіту» [8] – регламентує діяльність закладів дошкільної освіти, включаючи питання соціалізації дітей та розвитку їхніх комунікативних навичок; Базовий компонент дошкільної освіти (далі – БКДО, 2021) [4] – державний стандарт дошкільної освіти, що визначає компетентність, яку має набути дитина в період дошкільного дитинства; Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) на 2024/2025 навчальний рік [13] – містить важливі настанови для забезпечення якісної та безпечної дошкільної освіти в умовах сучасних викликів.

Отже, актуальність проблеми формування культури взаємин у дітей старшого дошкільного віку засобом інтерактивної гри підтверджується як сучасними соціальними викликами, так й змістом державних нормативних документів, які потребують упровадження ефективних інтерактивних методів, методик, технологій для забезпечення всебічного гармонійного розвитку дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень і публікацій науковців, таких як: В. Агіляр Туклер, І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Григоренко, Н. Захарова, О. Кононко, Т. Пироженко, Т. Поніманська, К. Щербакова, Р. Шулигіна та інших дав змогу визначити, що наукові пошуки присвячені різним аспектам формування культури взаємин у дітей старшого дошкільного

віку, зокрема формуванню комунікативної активності, морально-етичних цінностей, соціальної адаптації та емоційної зрілості зростаючої особистості.

Проблему формування взаємин дітей дошкільного віку, соціальні контакти, поведінку, зокрема під час гри опрацьовували багато знаних педагогів і психологів: Л. Артемова, І. Бех, В. Воронова, Г. Григоренко, Н. Михайленко та ін. [2, с. 26].

В своїх дослідженнях Л. Артемова підкреслює, що «Гра – потреба зростаючої дитини, свобода саморозкриття, головна сфера спілкування дітей» [3, с. 3]. Дослідниця наголошує на значущості ігрової діяльності у процесі формування соціальних відносин, засвоєння моральних норм і оволодіння дітьми культурою спілкування.

В. Агіляр Туклер, спираючись на великий масив наукових доробків, переконує нас, що «саме в ігровій діяльності закладаються базові якості особистості, здійснюється всебічний розвиток, формується особистість». Низка досліджень, присвячених ігровій діяльності, висвітлює значення гри у різних аспектах, зокрема як чинника соціального розвитку (Н. Гавриш, Н. Захарова, В. Захарченко, Н. Кудикіна, Т. Маркова) [1, с. 80].

І. Бех зазначає, що «мораль дитині спадково не передається, вона виховується», й емоційно-моральне удосконалення дитини залежить від уміння вихователя проникнути у внутрішній світ дитини через співпереживання [5, с. 149-160]. Водночас, І. Рогальська-Яблонська стверджує, що, спілкуючись із дорослими і ровесниками, діти вчаться жити поряд із іншими, враховуючи їхні інтереси, правила і норми поведінки в суспільстві, тобто стають соціально-компетентними [14, с. 354].

Р. Шулигіна акцентує увагу на важливості «здійснення аналізу педагогічних та психосоціальних викликів, що впливають на перебіг успішної соціалізації дітей дошкільного віку в середовищі однолітків в умовах воєнної агресії» [17, с. 228], а також на «розкриття особливостей впливу сучасного медіаконтенту на формування ровесницьких стосунків дітей дошкільного віку з урахуванням індивідуальної траєкторії розвитку кожної особистості» [18, с. 323].

Про важливість і складність існування особистості в соціумі наголошує С. Максименко, який дає наставляння кожній живій людській істоті й схиляється до твердження: «щоб жити, треба боротися з оточенням (на всіх рівнях живого), точно так їй необхідно і бути разом з іншим живим, а це викликає розвиток відповідних форм поведінки» [12, с. 61].

Попри значну увагу науковців до різнобічного проблеми формування культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку, залишається низка невирішених питань, зокрема щодо наявності й застосування ефективних методів, методик і технологій, які сприяють формуванню позитивних продуктивних взаємин, соціальних навичок і контактів у дітей дошкільного віку.

Актуальним є нестача досліджень розумного поєднання традиційних та інноваційних форм, методів і засобів, які на сучасному етапі розбудови національної системи освіти, застосовуються в закладах дошкільної освіти для формування культури взаємин дітей дошкільного віку. Також, не втрачають своєї актуальності, інтерактивні ігри, які мають неабиякий вплив на формування культури взаємин дітей з однолітками та емоційно-ціннісної сфери особистості, зокрема в умовах воєнного стану.

Таким чином, здійснений аналіз доробків науковців підтверджує важливість налагодження конструктивної взаємодії та дружніх контактів дитини дошкільного віку з однолітками, відтак проведення констатувального етапу експерименту з перевірки стану проблеми щодо ефективності використання інтерактивних ігрових засобів за допомогою проведення відповідних діагностичних процедур дозволить,

на наш погляд, удосконалити процес формування культури взаємин дітей старшого дошкільного віку з однолітками в умовах нестабільного сьогодення.

Мета і завдання дослідження – розкрити особливості, вивчити стан сформованості культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку; здійснити добір діагностичних ігрових методик, спрямованих на інтерактивні дії дітей старшого дошкільного віку; підтвердити ефективність застосованих методів діагностики з формування культури взаємин, комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку в колективі однолітків, що сприятиме набуттю соціальної компетентності в умовах сучасної дійсності.

Використані в дослідженні **методи** сприяють більш глибокому розумінню проблеми, що вивчається. Так, *теоретичні методи:* аналіз джерельної бази – розширює можливості для вивчення існуючих й побудови нових теорій, синтез – закладає підґрунтя для створення наукових абстракцій, узагальнення – для побудови логіки, міркувань й пошуку нових шляхів формування означеної якості респондентів; *емпіричні методи:* спостереження, бесіда / інтерв'ювання, для збору і накопичення відповідних даних на констатувальному етапі педагогічного експерименту з формування культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку в інтерактивній грі; *методи математичної статистики:* зведення, групування та реєстрування для визначення узагальнюючих показників й результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасних досліджень, присвячених проблемам формування культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку, засвідчує різноманітність підходів до визначення понять «взаємини», «культура взаємин» та інших споріднених термінів. У статті ми спираємося на тлумачення, подане в Словнику української мови за редакцією І. Білодіда, як «взаємні стосунки між ким-небуть або чим-небудь» [15, с. 345]. «Взаємини» можна розглядати як особисті зв'язки між людьми, що відображають внутрішній аспект взаємодії та розкривають потребнісно-мотиваційну сферу особистості.

Зазначимо, що поняття «культура» має різні інтерпретації залежно від контексту, проте в усіх випадках воно пов'язане з ціннісно-смисловим наповненням. Згідно філософської літератури, термін «*культура*» (від лат. *cultura*) у своєму первісному значенні означає «обробку» або «опрацювання» природних явищ людиною. Відповідно до позиції T. O'Sullivan та J. Hartley не існує єдиної, фіксованої дефініції цього поняття, його можна використовувати універсально [19, с. 68-69]. Поняття «культура взаємин дітей дошкільного віку» розглядається як сукупність моральних знань, ціннісних орієнтацій у сфері норм, принципів і правил міжособистісної взаємодії, а також практичних умінь і навичок, які забезпечують ефективну комунікацію, сприяють взаєморозумінню та емоційному благополуччю особистості (авторська інтерпретація).

Гра – найдоступніший вид діяльності для дитини дошкільного віку. Вона є оптимальним засобом її всебічного розвитку, що допомагає розширити і поглибити уявлення щодо навколишнього світу, формувати базові якості особистості, задовольняти соціальні й власні потреби дитини [7, с. 17].

Крім того, питання сутності гри, її психолого-педагогічного механізму та класифікації ігор були детально вивчені І. Бехом, О. Кононко, К. Крутій, С. Ладивір, Г. Люблінською, С. Максименком, Е. Мануйленко, Т. Пироженко, О. Рейпольською та іншими дослідниками. Педагогічні аспекти вивчення дитячої гри висвітлені в роботах Л. Артемової, Т. Губенко, В. Залогової, В. Захарченка, Р. Ібрагімової, Н. Кудикіної, Т. Поніманської, І. Школьної, О. Янківської та інших учених. Методичні підходи

до керівництва грою розроблені Р. Жуковською, Д. Менджерицькою, Р. Рімбугом, П. Саморуковою та іншими дослідниками.

В умовах військового стану в Україні особливо важливо забезпечити безперервність освітнього процесу, а разом з цим соціалізації дітей дошкільного віку. Л. Зімакова та співавтори дослідили дошкільну педагогіку через призму партнерської взаємодії, а також вивчили специфіку організації дистанційного навчання дошкільнят із застосуванням цифрових технологій [10]. І. Шахіна та Д. Садова проаналізували ефективність використання інноваційних технологій, зокрема методу проєктів, мультфільмів, віртуальних ігор і проблемного навчання, у закладах дошкільної освіти [16]. У працях О. Коваленко та В. Кудака досліджено інтерактивні технології як ключові засоби організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти [11].

Термін «інтерактивний» походить з англійської мови. Частина *«inter»* означає «взаємний», а *«act»* – «діяти». Отже, «інтерактивний» забезпечує сприяння взаємодії, спілкуванню або діалоговому обміну.

Діалог між дітьми дошкільного віку є основним інструментом налагодження взаємин, обміну досвідом, емоціями та думками. Через діалог діти вчаться слухати й бути почутими, відстоювати свою думку та погоджуватися з думками інших. Він сприяє формуванню поваги до співрозмовника, розвитку мовленнєвої компетентності, емоційного інтелекту й здатності до співпереживання. Вміння вести діалог із ровесниками прямо впливає на рівень соціалізації дитини та її готовність до майбутньої навчальної діяльності.

Особливої ваги діалог набуває під час інтерактивної гри, де він є не лише засобом комунікації, а й механізмом розв'язання ігрових ситуацій, узгодження ролей, прийняття спільних рішень. Таким чином, *інтерактивні ігри* – це ігри, що заохочують активне спілкування між дітьми та стимулюють взаємодію всіх учасників освітнього процесу, ґрунтуючись на принципах співпраці та партнерства.

На відміну від традиційних, інтерактивні ігри базуються на сучасних технологіях і передбачають активну взаємодію дитини з електронними пристроями, такими як інтерактивні дошки, планшети, комп'ютери або спеціальні ігрові комплекси. Такий підхід сприяє пожвавленню навчального процесу, роблячи його більш захопливим і менш виснажливим для учасників [6, с. 363]. У процесі засвоєння знань діти займають активну пізнавальну позицію, що сприяє підвищенню їхньої навчальної мотивації. Водночас зростає значущість педагогічної діяльності, оскільки педагог виконує функції лідера та організатора освітнього середовища. Інтерактивні ігри сприяють формуванню сприятливого емоційного клімату в колективі однолітків, розвитку комунікативної компетентності, дивергентного і критичного мислення, позитивної самоідентифікації, соціальної взаємодії та командної згуртованості, а навчання роблять більш захопливим та мотивуючим.

Дослідження проводилося на базі 3-х закладів дошкільної освіти, зокрема комунального закладу «Іллінецький заклад дошкільної освіти №2 «Пролісок» Іллінецької міської ради Вінницької області, ЗДО (ясла-садок) №113 та №389 м. Києва. У дослідженні брали участь 60 дітей віком 5-6 років, яких було умовно розподілено на контрольну (КГ) «Група спостережень» та експериментальну (ЕГ) «Група досліджень» по 30 осіб у кожній.

Спираючись на вивчений масив психолого-педагогічних джерел було визначено критерії та показники сформованості культури взаємин дітей старшого дошкільного віку з однолітками: комунікативні навички, уміння співпрацювати, самоконтроль та дотримання правил, емоційна зрілість, лідерські якості, здатність до вирішення конфліктів. Для оцінки кожного критерію характеристики було здійснено добір конкретних діагностичних методик, окремих методів і засобів, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії, показники, методи і засоби діагностики стану сформованості культури взаємин у дітей старшого дошкільного віку з однолітками

№	Критерії	Показники	Методи і засоби
1.	Комунікативна активність	Здатність до ведення діалогу, уміння уважно слухати та відповідати, ясність і змістовність мовлення	Спостереження за взаємодією дітей у спільній діяльності. Використання казки (за Н. Гавриш) для вивчення комунікативної активності
2.	Уміння співпрацювати	Налаштованість на співпрацю, здатність розподіляти ролі та обов'язки в грі, вміння досягати згоди.	Колективна будівельна гра (за Г. Костюком) Побудова «будинку» з конструктора
3.	Самоконтроль та дотримання правил	Виконання правил гри, вміння контролювати власну поведінку та терпляче чекати своєї черги	Ігри з правилами (за Т. Поніманською) «Червоне – стій, зелене – йди»
4.	Емоційна зрілість	Усвідомлення емоцій інших, вміння керувати власними почуттями та проявляти емпатію	Методика формування емоційної культури (за О. Кононко). Гра «Скринька почуттів»
5.	Лідерські якості	Готовність брати відповідальність, здатність слідувати за іншими та адаптуватися до різних ролей	Організація гри (за Л. Артемовою) «Капітан корабля»
6.	Здатність до вирішення конфліктів	Навички самостійного вирішення конфліктів, конструктивна поведінка під час суперечок та здатність знаходити компроміс	Моделювання конфліктних ситуацій в інтерактивній грі (за І. Бехом). Гра «Суддя»

Відповідно до визначених критеріїв і показників було виокремлено три рівні сформованості культури взаємин у дітей старшого дошкільного віку з однолітками: високий, середній та низький, як представлені у таблиці 2.

Для аналізу змістових та структурних характеристик, здатності до встановлення позитивних контактів, ведення діалогу, використання невербальних засобів комунікації тощо було застосовано спостереження за взаємодією дітей у процесі спільної діяльності, що базувався на інтерактивному засобі – інсценізації української народної казки «Солом'яний бичок» в адаптації Н. Гавриш. Результати проведеної інтерактивної діяльності (Рис. 1) засвідчили, що у дітей ЕГ вищий рівень середньої комунікативної активності (60%) порівняно із КГ (53%). Високий рівень зустрічається у КГ (40%) порівняно із ЕГ (33%), що може свідчити про індивідуальні особливості дітей або вплив зовнішніх чинників. Низький рівень комунікативної активності залишається однаковим в обох групах (7%), що вказує на потребу в додаткових заходах для стимулювання досліджуваної якості. Дані рисунку 1 свідчать, що більшість дітей проявляють належну комунікативну активність, але існує потреба в подальшій процедурі формування навичок спілкування для досягнення більш позитивних результатів.

Таблиця 2

Рівні сформованості культури взаємин у дітей старшого дошкільного віку з однолітками

№ з/п	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1.	Критерій 1: **Комунікативна активність**		
	Легко вступає в діалог, чітко висловлюється, добре використовує невербальну комунікацію.	Має труднощі у діалозі, висловлювання зрозумілі, але малозмістовні або нечіткі.	Уникає діалогу, висловлювання нечіткі або відсутні, невербальна комунікація майже не використовується
2.	Критерій 2: **Уміння співпрацювати**		
	Активно ініціює співпрацю, успішно розподіляє роль.	Періодично готовий до співпраці.	Уникає співпраці, не бере участі в колективних іграх.
3.	Критерій 3: **Самоконтроль та дотримання правил**		
	Дотримується правил гри, добре контролює поведінку, терпляче чекає свої черги.	Частково дотримується правил, потребує нагадування, проявляє нетерпіння.	Часто порушує правила гри, демонструє імпульсивну поведінку, не може чекати своєї черги.
4.	Критерій 4: **Емоційна зрілість**		
	Проявляє емпатію, розуміє емоції інших, добре регулює власні емоції.	Частково розуміє емоції інших, демонструє емпатію за певних умов.	Не проявляє емпатії, має труднощі з регуляцією власних емоцій.
5.	Критерій 5: **Лідерські якості**		
	Легко бере на себе відповідальність, гнучко змінює роль.	Періодично проявляє ініціативу, але не завжди працює у змінних ролях.	Уникає лідерства, не бере на себе відповідальність, не проявляє ініціативи.
6.	Критерій 6: **Здатність до вирішення конфліктів**		
	Самостійно вирішує конфлікти, шукає компроміси, проявляє конструктивну поведінку.	Частково вирішує конфлікти, потребує допомоги дорослих, іноді намагається знайти компроміс.	Не вміє вирішувати конфлікти, проявляє агресивність або пасивність.

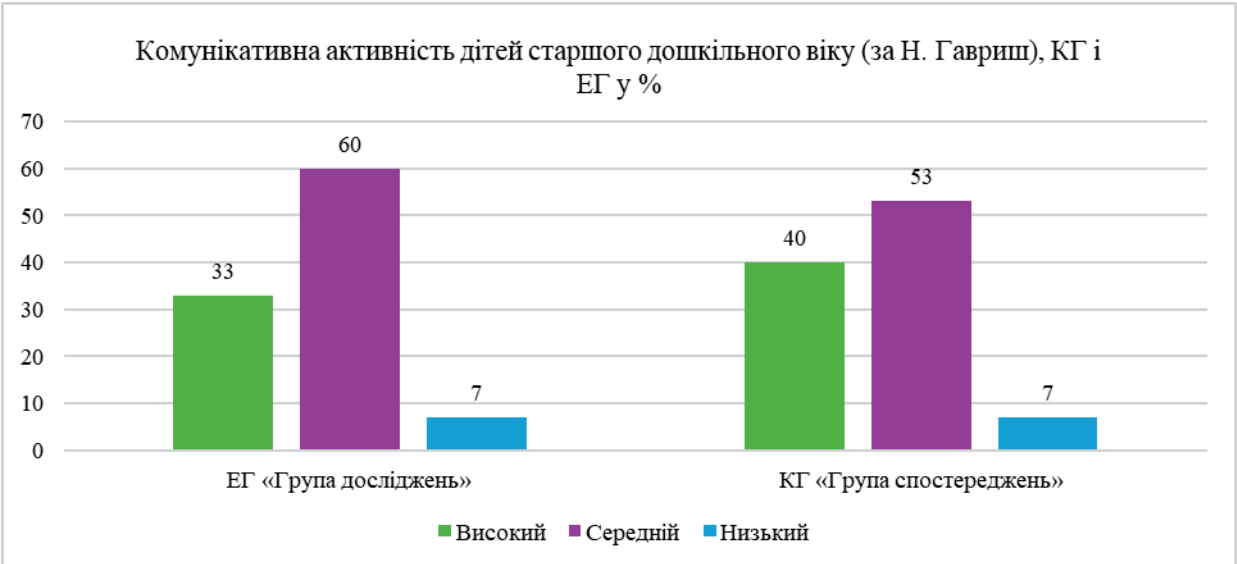

Рис. 1. *Результати комунікативної активності дітей (за Н. Гавриш)*

Для дослідження особливостей розподілу ролей, здатності дітей до спільної підтримки було застосовано метод спостереження під час колективної будівельної гри за методикою Г. Костюка, завдання якого полягало у спільному зведенні «будинку» конструктором.

На основі отриманих результатів соціально-комунікативних навичок дітей у процесі організації колективної діяльності (Рис. 2) можна зробити наступні висновки: найбільша частина дітей (74% у ЕГ та 60% у КГ) демонструють середній рівень сформованості навичок співпраці, що вказує на потенціал для подальшого формування цих компетенцій.

Рис. 2. *Результати сформованості соціально-комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку через організацію колективної діяльності (за Г. Костюком)*

Так, відмінності у високому рівні навичок (13% у ЕГ та 33% у КГ) свідчить про вплив методів педагогічного супроводу або індивідуальні особливості дітей. Варто звернути увагу на наявність в обох групах низького рівня соціально-комунікативних навичок – 13% в ЕГ і 7% в КГ. Загалом результати демонструють ефективність колективної діяльності у формуванні соціально-комунікативних навичок дітей старшого дошкільного віку, потенціал яких потребує подального вдосконалення для їх подальшого.

Для дослідження рівня сформованості навичок дотримання правил та контролю власної поведінки було використано гру за правилами «Червоне-стій, зелене-йди» за методикою Т. Поніманської, яка дозволила оцінити рівень самоконтролю дітей, їхню здатність слідувати інструкціям, регулювати імпульсивні дії та дотримуватися встановлених норм у процесі взаємодії з однолітками. Отримані результати (Рис. 3) сприяли визначенню рівня сформованості виконавчих функцій та соціальної відповідальності дітей.

Аналіз показників продемонстрував, що переважна більшість дітей має середній рівень сформованості самоконтролю (67% в ЕГ та 60% в КГ), що вказує на здатність слідувати правилам, проте із певними труднощами.

Водночас 26% і 7% дітей ЕГ і КГ відповідно мають низький рівень самоконтролю, що вимагає цілеспрямованої роботи педагога з формування навичок управління

власною поведінкою та усвідомленого дотримання правил в соціальній взаємодії дітей старшого дошкільного віку.

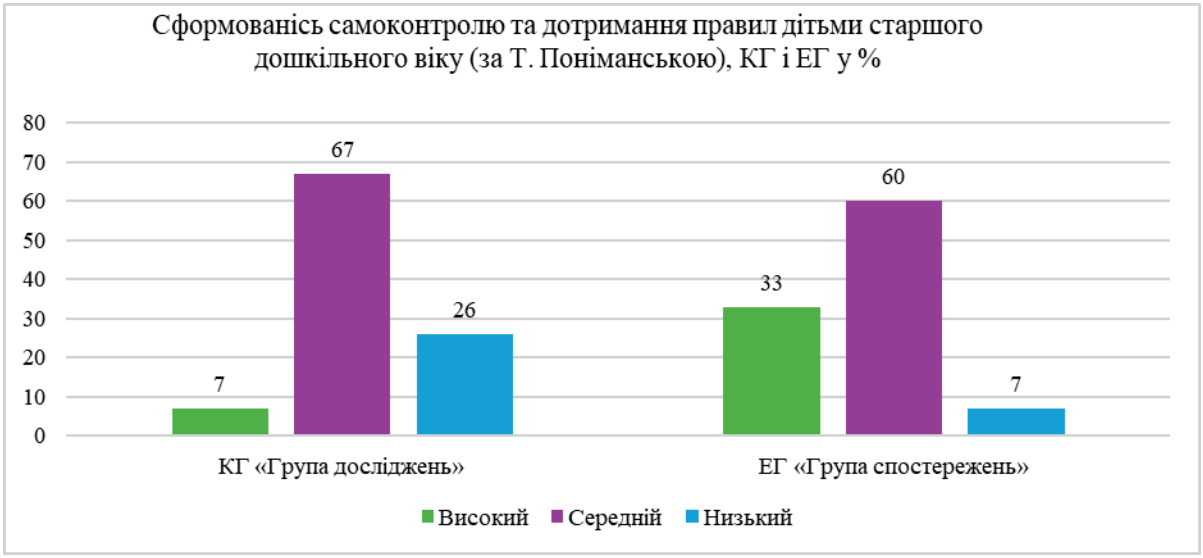

Рис. 3. *Результати сформованості самоконтролю та дотримання правил дітьми старшого дошкільного віку (за Т. Понімaнською)*

Для аналізу здатності розпізнавати емоції інших, проявляти емпатію та регулювати власні емоційні стани було застосовано методику формування емоційної культури (за О. Кононко).

Згідно із представленими результатами сформованості емоційного інтелекту за методикою О. Кононко (Рис. 4), у більшості досліджуваних виявлено середній рівень емоційного інтелекту (60% в ЕГ і 67% в КГ).

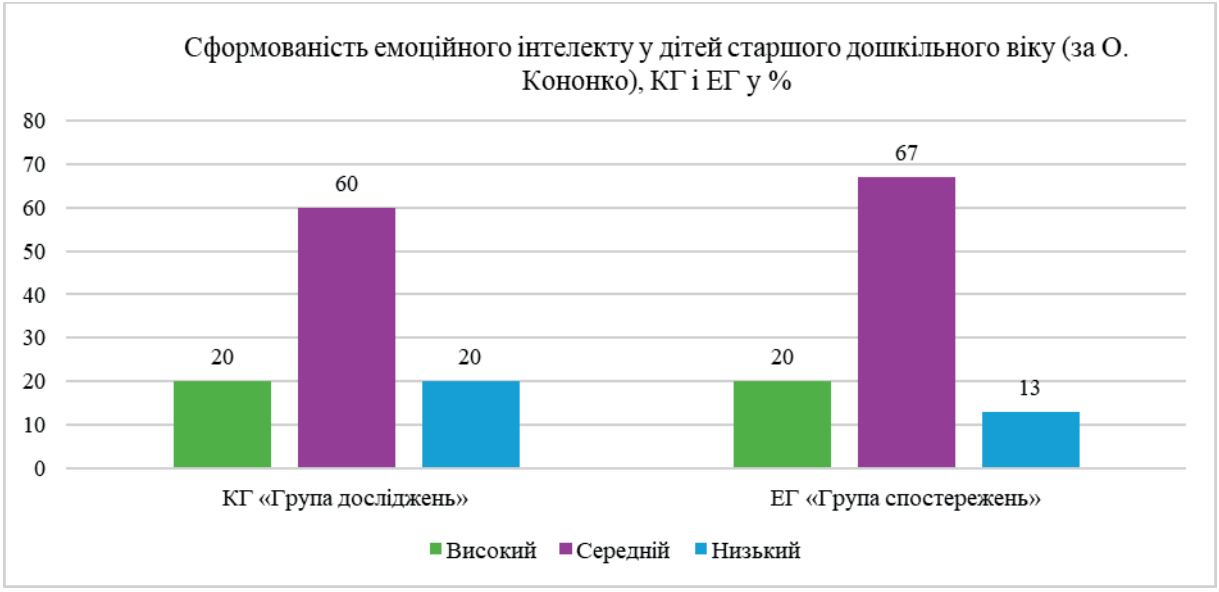

Рис. 4. *Результати сформованості емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку (за О. Кононко)*

Високий рівень спостерігається у 20% дітей як ЕГ, так й КГ, що свідчить про достатню, але не домінуючу емоційну зрілість серед досліджуваних. Низький рівень емоційного інтелекту виявлено у 20% та 13% дітей відповідно, що вказує на необхідність подальшої активної взаємодії з формування емоційної сфери, зокрема через застосування інтерактивних ігрових методик.

У дослідженні було використано діагностичну методику з організації гри «Капітан корабля» (Л. Артемова) для виявлення здатності дітей брати на себе відповідальність, організовувати та визначення готовності змінювати ролі й адаптуватися до нових обставин (рис. 5).

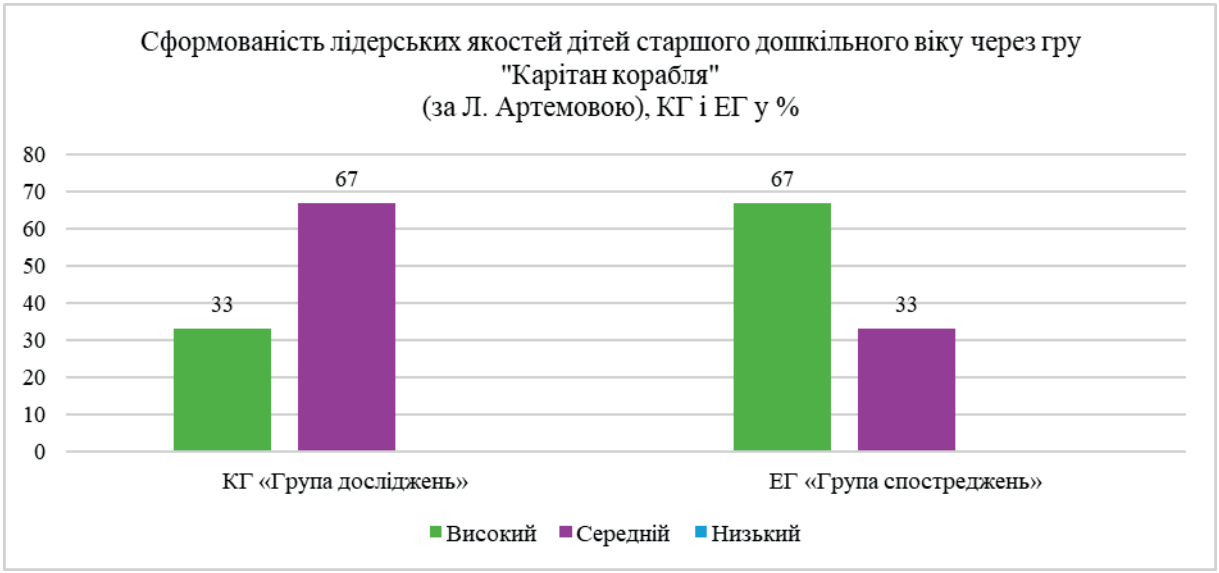

Рис. 5. *Результати сформованості лідерських якостей дітей старшого дошкільного віку через гру «Капітан корабля» (за Л. Артемовою)*

Згідно з результатами сформованості лідерських якостей через гру «Капітан корабля» за Л. Артемовою (Рис. 5), високий рівень сформованості лідерських якостей – 67% продемонстрували більшість дітей КГ, тоді як у ЕГ цей показник складає 33%, що свідчить про недостатню сформованість навичок відповідальності, організації інших та адаптації до змін ролей, зокрема в дітей ЕГ. Проте, в обох групах низького рівня не виявлено. Отримані результати підтверджують ефективність ігрового методу діагностики «Капітан корабля» з формування відповідальності та вміння дітей працювати в команді.

Заключним етапом дослідження є оцінка ефективності методики організації гри «Суддя» за І. Бехом з метою аналізу здатності дітей конструктивно вирішувати конфлікти та знаходити компромісні рішення. Результати висвітлені на рис. 6.

За результатами сформованості навичок вирішення конфліктів за допомогою гри «Суддя» (за І. Бехом), на рис. 6 можемо бачити, що більшість респондентів 67% в обох групах мають високий рівень здатності до конструктивного розв'язання конфліктів та пошуку компромісів. 30% дітей ЕГ та 33% дітей КГ продемонстрували середній рівень сформованості досліджуваної якості, що вказує на потребу в додатковій підтримці та активізації педагогічної діяльності в цьому напрямі.

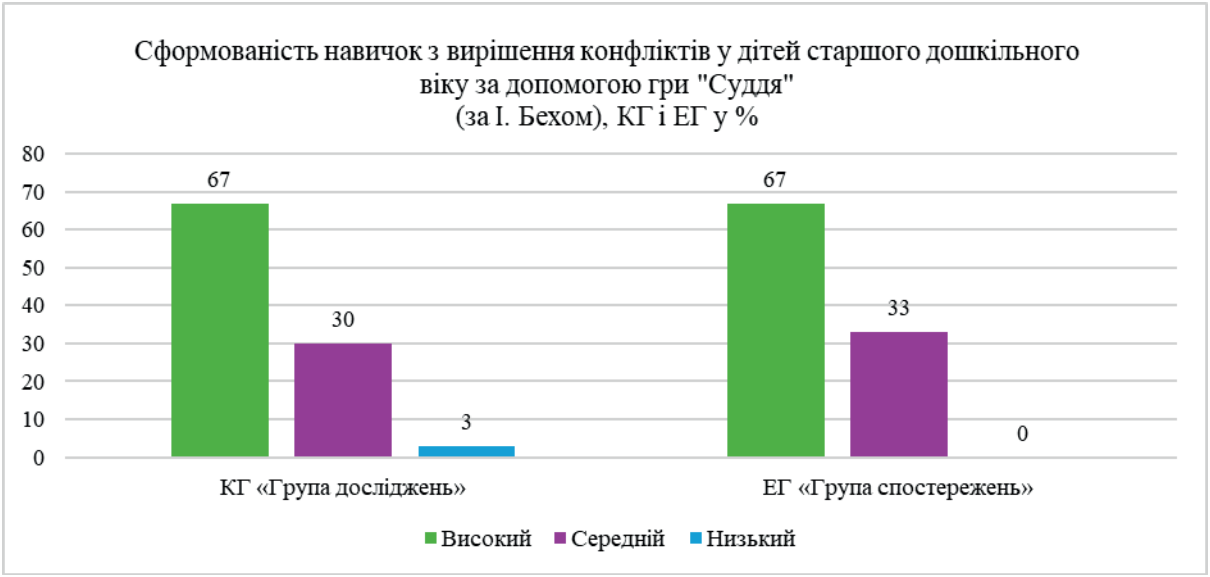

Рис. 6. *Результати сформованості навичок з вирішення конфліктів у дітей старшого дошкільного віку за допомогою гри «Суддя» (за І. Бехом)*

Водночас низький рівень у ЕГ складає 3%, а в КГ не зафіксовано взагалі, що є позитивним результатом діагностики вказаних навичок. Отримані дані підтверджують, що гра «Суддя», як діагностичного інтерактивного методу сприяє виявленню сформованості у дітей старшого дошкільного віку уміння справедливо оцінювати ситуації, знаходити компромісні рішення та врегульовувати конфлікти конструктивним шляхом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна констатувати, що на основі вивчення масиву психолого-педагогічних доробків науковців *з'ясовано* значення соціальних навичок, емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та морально-етичних цінностей у процесі становлення особистості дитини; *розглянуто* ключові аспекти для вивчення стану сформованості культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку засобом інтерактивної гри; *підтверджено* ефективність інтерактивної гри, як засобу діагностики сформованості культури взаємин з однолітками у дітей старшого дошкільного віку; *підтверджено,* що інтерактивна гра забезпечує умови для формування комунікативних навичок, емоційної зрілості, здатності до співпраці, самоконтролю, лідерських якостей та конструктивного вирішення конфліктів.

Одержані результати проведеного етапу експерименту довели, що діти експериментальної групи, які були долучені до інтерактивної ігрової діяльності, виявляли недостатній рівень сформованості окреслених соціальних і комунікативних компетентностей порівняно з дітьми контрольної групи, тому застосування в освітньому процесі інтерактивних методик і методів сприятиме виявленню рівня сформованості позитивного емоційного клімату, активного залучення дітей до спільної діяльності та розширення їх соціального досвіду.

Таким чином, упровадження інтерактивних ігор у практику дошкільної освіти як ефективного засобу для формування культури взаємин дітей дошкільного віку з однолітками вважаємо доцільним і необхідним, зокрема в умовах соціальної нестабільності та викликів воєнного часу.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на розширення спектра інтерактивних методів для формування комунікативних навичок, культури спілкування

та конструктивної взаємодії з однолітками дітей дошкільного віку; розробку авторських програм з використанням ігрового контенту, а також створення адаптованих інструментів діагностики соціальної компетентності зростаючого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Агіляр Туклер В. В. Виховання ініціативності дітей у ігровій діяльності: сучасний стан. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2017. № 1. С. 80-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduep_2017_1_13 (дата звернення: 05.05.2025)

2. Айзенбарт М. М. Формування соціальних міжособистісних відносин дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності. *Наукові записки кафедри педагогіки.* № 37. 2015. С. 24-34.

3. Артемова Л. В. Вчися граючись. Київ : Томіріс, 1990. 170 с.

4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. 37 с.

5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.

6. Булига К. О., Ярославцева М. І. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в процесі інтерактивних ігор. *Global science : prospects and innovations.* Liverpool, United Kingdom, 2023. P. 809.

7. Бурова А. Гра – ефективний засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу.* 2010. № 5. С. 17-27.

8. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВРУ), 2001, № 49, рст. 259). Редакція від 31.03.2023.

9. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВРУ), 2017, № 38-39, рст. 380). Редакція від 27.06.2024.

10. Зімакова Л., Тупиця О., Жданюк Л. Дистанційне навчання дітей дошкільного віку на засадах партнерської педагогіки під час воєнного стану. *Педагогічні науки.* 2022. № 79. С. 92-100.

11. Коваленко О., Кудак В. Інтерактивні технології як засоби освітнього процесу закладу дошкільної освіти. *Молодий вчений.* 2023. № 7 (119). С. 37-41.

12. Максименко С. Генеза здійснення особистості. Київ : Видавництво ТОВ «КММ». 2006. 240 с.

13. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) на 2024/2025 навчальний рік. 2024. 14 с.

14. Рогальська-Яблонська І. П. Соціалізація дітей в умовах сучасного освітнього середовища ДНЗ на засадах наступності та перспективності. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. Сухомлинського. Педагогічні науки.* Вип. 37. Т. 1. Миколаїв : МНУ, 2012. С. 351-356.

15. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. Т. 1. С. 345.

16. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті : переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : «Педагогічні науки».* 2020. № 1. С. 236-240.

17. Шулигіна Р. А., Коваль С. С. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в середовищі однолітків в умовах воєнної агресії : аналіз педагогічних та психосоціальних чинників впливу. *Освітньо-науковий простір :* науковий журнал. Вип. 5 (2–2023) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова [гол. ред. д-р пед. наук, проф. Матвієнко О. В.]. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. С. 226-237. URL: https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/view/82/100 (дата звернення: 07.05.2025)

18. Шулигіна Р. А. Вплив сучасного медіаконтенту на формування ровесницьких стосунків старших дошкільників : проблемне поле інформаційного суспільства. *«Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)* : журнал. №4 (22), 2023. С. 318-335. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3743/3763 (дата звернення: 14.05.2025)

19. O'Sullivan T., Hartley J. e. a. Key Concepts on Communication and Cultural Studies. London : Roultledge, 1994, P. 68-69.

REFERENCES:

1. Ahiliar Tukler, V. V. (2017). Vykhovannia initsiatyvnosti ditei u ihrovii diialnosti : suchasnyi stan [Vykhovannia initsiatyvnosti ditei u ihrovii diialnosti : suchasnyi stan.]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia : Pedahohika i psykholohiia – Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia : Pedahohika i psykholohiia, 1, 80-85*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduep_2017_1_13 (data zvernennia: 05.05.2025) [in Ukrainian].

2. Aizenbart, M. M. (2015). Formuvannia sotsialnykh mizhosobystisnykh vidnosyn ditei starshoho doshkilnoho viku v protsesi ihrovoi diialnosti [Formation of social interpersonal relations of children of senior preschool age in the process of playful activity]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky – Scientific notes of the Department of Pedagogy, 37, 24-34* [in Ukrainian].

3. Artemova L. V. Vchysia hraiuchys [Learn by playing]. Kyiv : Tomiris [in Ukrainian].

4. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity) [The basic component of preschool education (State Standard of Preschool Education)]. Nova redaktsiia. (2021). [in Ukrainian].

5. Bekh, I. D. (2003). Vykhovannia osobystosti : u 2-kh kn. Kn. 1. Osobystisno-oriientovanyi pidkhid : teoretyko-tekhnolohichni zasady [Education of the personality : in 2 books. Book 1. Personality-oriented approach : theoretical and technological principles]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].

6. Bulyha, K. O., Yaroslavtseva, M. I. (2023). Natsionalno-patriotychne vykhovannia ditei doshkilnoho viku v protsesi interaktyvnykh ihor [National-patriotic education of preschool children in the process of interactive games]. *Global science : prospects and innovations*. Liverpool, United Kingdom [in Ukrainian].

7. Burova, A. (2010). Hra – efektyvnyi zasib vykhovannia samostiinosti ditei doshkilnoho viku [Game – an effective means of educating the independence of preschool children]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist, 5, 17-27* [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» [The Law of Ukraine "On Preschool Education"]. (2021). Redaktsiia vid 31.03.2023. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VRU) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU)*, *49, 259* [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine "On Education"]. (2017). Redaktsiia vid 27.06.2024. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VRU) – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU), 38-39, 380* [in Ukrainian].

10. Zimakova, L., Tupytsia, O., Zhdaniuk, L. (2022). Dystantsiine navchannia ditei doshkilnoho viku na zasadakh partnerskoi pedahohiky pid chas voiennoho stanu [Distance learning of preschool children on the basis of partnership pedagogy during martial law]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences, 79, 92-100* [in Ukrainian].

11. Kovalenko, O., Kudak, V. (2023). Interaktyvni tekhnolohii yak zasoby osvitnoho protsesu zakladu doshkilnoi osvity [Interactive technologies as a means of educational process of preschool education]. *Molodyi vchenyi – Young scientist, 7 (119), 37-41* [in Ukrainian].

12. Maksymenko, S. (2006). Heneza zdiisnennia osobystosti [Genesis of personality fulfillment]. Kyiv : Vydavnytstvo TOV «KMM» [in Ukrainian].

13. Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnoho protsesu v zakladakh doshkilnoi osvity (ZDO) na 2024/2025 navchalnyi rik [Methodological recommendations on

the organization of the educational process in preschool educational institutions (PI) for the 2024/2025 academic year]. (2024). [in Ukrainian].

14. Rohalska-Yablonska, I. P. (2012). Sotsializatsiia ditei v umovakh suchasnoho osvitnoho seredovyshcha DNZ na zasadakh nastupnosti ta perspektyvnosti [Socialization of children in the modern educational environment of preschool educational institutions on the basis of continuity and prospects]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu im. V. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of Mykolaiv State University named after V. Sukhomlynskyi. Pedagogical sciences. Issue 37. Vol. 1.* Mykolaiv : MNU, *351-356* [in Ukrainian].

15. Slovnyk ukrainskoi movy : v 11 tt. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols.] / AN URSR. Instytut movoznavstva ; I. K. Bilodid (Ed.). (1970-1980). Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

16. Shakhina, I. Yu., Sadova, D. V. (2020). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii v doshkilnii osviti : perevahy ta osoblyvosti vykorystannia [Innovative pedagogical technologies in preschool education : advantages and features of use]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia : «Pedahohichni nauky» – Bulletin of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University. Series : "Pedagogical Sciences", 1, 236-240* [in Ukrainian].

17. Shulyhina, R. A., Koval, S. S. (2023). Osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho viku v seredovyshchi odnolitkiv v umovakh voiennoi ahresii : analiz pedahohichnykh ta psykhosotsialnykh chynnykiv vplyvu [Features of socialization of preschool children in the environment of peers in conditions of military aggression : analysis of pedagogical and psychosocial factors of influence]. *Osvitno-naukovyi prostir – Educational and scientific space* : naukovyi zhurnal) / Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomanova [O. V. Matviienko (Ed.)]. Kyiv : Vydavnytstvo Lira-K, *5, 226-237.* Retrieved from: https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/view/82/100 (data zvernennia: 07.05.2025) [in Ukrainian].

18. Shulyhina R. A. 2023. Vplyv suchasnoho mediakontentu na formuvannia rovesnytskykh stosunkiv starshykh doshkilnykiv : problemne pole informatsiinoho suspilstva [Influence of modern media content on the formation of peer relations of senior preschoolers : the problem field of the information society]. *«Perspektyvy ta innovatsii nauky» (Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykholohiia», Seriia «Medytsyna») – "Perspectives and Innovations of Science" (Series "Pedagogy", Series 'Psychology', Series "Medicine") : zhurnal, 4 (22), 318-335.* Retrieved from: http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3743/3763 (data zvernennia: 14.05.2025) [in Ukrainian].

19. O'Sullivan, T., Hartley, J. e. a. (1994). Key Concepts on Communication and Cultural Studies. London : Roultledge, P. 68-69 [in English].